

Se sändlista

Bildande av naturreservatet Vasikkavuoma i Pajala kommun

Beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 4§ miljöbalken att förklara Vasikkavuoma till naturreservat, avgränsat enligt bifogad karta, bilaga 1, med föreskrifter och skötselplan enligt nedan.

Syfte

Syftet med reservatet är att bevara och utveckla de natur- och kulturvärden som är kopplade till slättermyren. Myren ska utgöra ett levande dokument på historisk markanvändning så att människor ska kunna förstå en del av levnadsbetingelserna i övre Tornedalen och myrslåtterns utbredda betydelse för hela Norrland. De arter och typiska organismsamhällen som är beroende av myrslätter bevaras.

Syftet ska nås genom att:

- områdets skötsel grundas på den traditionella markanvändningen, dvs ängsbruk och skötsel av lador
- förutsättningarna ska vara goda för att livsmiljöer, växt- och djursamhällen samt arter som är knutna till den representativa och välhävdade slättermyren ska kunna finnas kvar
- kulturhistoriska spår och lämningar ska synas som en del i dagens markanvändning

Föreskrifter

Med stöd av 7 kap. 5§ miljöbalken, om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet, är det utöver vad som annars gäller inte tillåtet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

- skada eller förändra mark eller vegetation på ett sätt som inte har anknytning till traditionell ängsskötsel

- anlägga väg, anordna upplag, gräva eller schakta
- uppföra byggnad som saknar anknytning till traditionell ängsskötsel
- riva, göra åverkan på eller ändra användningssätt för befintliga lador
- gödsla eller använda kemiska bekämpningsmedel
- anlägga luft- eller markledning
- framföra terrängfordon på icke tjälad mark

Ovanstående föreskrifter ska inte utgöra hinder för de åtgärder som erfordras för reservatets vård och skötsel.

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktas med stöd av 7 kap. 6§ miljöbalken ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheterna att tåla sådana intrång i reservatet som:

- skötsel i form av ängsbruk, skötsel och underhåll av lador, röjning samt restaurering av ängsmark
- utmärkning och information om reservatet

Med stöd av 7 kap. 30§ miljöbalken, om rätten att färdas och vistas i reservatet, är det utöver vad som annars gäller inte tillåtet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

- skada mark och vegetation
- störa djurlivet
- elda på annat än för ändamålet iordningställda platser

Med stöd av 3§ förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer länsstyrelsen de mål och riktlinjer som framgår av den till beslutet hörande skötselplanen. Förvaltare för reservatet är Länsstyrelsen i Norrbotten.

Skälen för beslutet

Vasikkavuoma utgör idag den största sammanhängande myrslätterarealen i Norden. Helhetsintrycket med ett 70-tal välbevarade lador på den 250 ha öppna myren är unikt. Trots att den är unik berättar den om en tidigare mycket utbredd tradition i övre Norrland där efterfrågan på vinterfoder gjorde att nästan alla våtmarker slogs. Vasikkavuoma utgör idag ett vittnesmål om en svunnen tid.

På myren finns det kvar typiska hävdgynnade vegetationstyper med fräken, vattenklöver och starr, det hö som gav den bästa kvaliteten på fjällkornas mjölk. Här

växer också den ovanliga myrbräckan och det finns ett rikt fågelliv på myren med vadare, gäss och änder. Det är viktigt att dessa vegetationstyper och hävdgynnade arter bevaras.

Genom reservatsbeslutet kan skötseln av slåttermynen långsiktigt säkerställas i och med att markägarna godkänner att skötsel bedrivs i form av traditionell ängsskötsel på sina fastigheter.

Vasikkavuoma är klassat som klass II i länets ängs- och hagmarksinventering, högsta klass i länets bevarandeprogram samt är med i Sveriges nationella bevarandeplan.

Vasikkavuoma visar på ett lågmälat vis en stor naturskönhet.

Ärendets beredning

Rolf Ilskog, representant för Juhonpieti, Erkheikki och Pajala byar, inkom med en skrivelse till länsstyrelsen den 23 mars 1998 med önskemål om att länsstyrelsen skulle utreda möjligheterna att avsätta Vasikkavuoma till naturreservat. Länsstyrelsen har vid två tillfällen haft träffar med markägarna i området och diskuterat ärendet. Första träffen skedde efter önskemål redan i februari, innan skrivelsen kom in till länsstyrelsen. Den andra träffen ägde rum i fält i anslutning till slåtterdagen i juli 1998 för att diskutera avgränsningen.

Den 7 augusti 1998 inkom namnunderskrifter från ägare till 18 av de 22 berörda fastigheterna på att man var positiv till länsstyrelsens utredning om reservatet.

Syftet med reservatet medför inget intrång i pågående markanvändning varför ingen fastighet kommer att köpas upp och ingen inträngsersättning kommer betalas ut till markägarna.

Ärendet har gått ut på remiss till samtliga markägare, Pajala kommun, Sattajärvi sameby, Skogsvårdsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Meja Byautveckling, Norrbottens ornitologiska förening samt Naturskyddsföreningen.

Alla inkommande remissvar har ställt sig positiva till förslaget om reservat.

Vem som deltagit i beslutet

Beslut i detta ärende har fattats av Länsstyrelsens styrelse. I styrelsen ingick landshövding Kari Marklund, ordförande, samt styrelseledamöterna Bengt Ek, Staffan Ohlsson, Toivo Hofslagare, Bengt Hurtig, Hans Swedell, Agneta Lipkin,

Kenneth Backgård, Ulla Ölvebro, Stefan Tornberg, Christian Lindgren, Kurt Juntti, Disa Ådemo.

Vid den slutliga handläggningen av ärendet har även länsantikvarie Lena Lagerstam, länsexpert naturvård Hans Furmark, chefsjurist Gustav Bjelle, 1:e byråingenjör Maud Videhult, sektorchef Jan Olov Westerberg samt biolog Marie Björklund deltagit, den sistnämnda föredragande.

Kari Marklund

Marie Björklund

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, se bilaga.

Bilagor

Karta med avgränsningar
Skötselplan
Besvärshänvisning

Sändlista

Doris Jönsson, Betholmsgatan 6, 974 41 Luleå

Leif Jönsson, Munkebergsgatan 9, 973 41 Luleå

Vivi-Ann Margareta, Åsa Ann-Christin och Hans Jonas Kulju, Tornedalsvägen 55,
984 31 Pajala

Else-Maj Mäki, Knävägen 10, 981 41 Kiruna

Gunnar Pajala, Rambogatan 244 4 tr., 603 71 Norrköping

Sonja Hjärtbert, Långgatan 53 A, 881 32 Sollefteå

Rune Lasu, Laestadiusvägen 28, 984 31 Pajala

Thorsten Lasu, Fyrspannsvägen 5, 740 30 Björklinge

Karl-Ivar Rova, Droppgatan 8, 984 32 Pajala
Ragnvald Thornberg, Juhonpieti 227, 984 91 Pajala
Björn Thornberg, Juhonpieti 223, 984 91 Pajala
Bertil Aaro, Åkerbärsstigen 13, 984 31 Pajala
Gunnar Aaro, Juhonpieti 218, 984 91 Pajala
Sven Aaro, Malmkörarvägen 125, 743 50 Vattholma
Hjördis Ilskog, Juhonpieti 315, 984 91 Pajala
Ann-Mari Mäki Larsson, Lasarettgatan 12, 981 31 Kiruna
Knut Wanhatalo, Juhonpieti 20, 984 91 Pajala
Hans-Peter Rantatalo, Juhonpieti 30, 984 91 Pajala
Hugo Rantatalo, Strandvägen 47, 984 31 Pajala
Rolf Kreku, Juhonpieti 12, 984 91 Pajala
Gunvor Kreku, Östgötagatan 87A, 116 64 Stockholm
Helmi Thornberg, Juhonpieti 321, 984 91 Pajala
Lars Uusitalo och Marita Jatko, Mukkan kangas 47, 984 91 Pajala
Stig Töyrä och Anne-Maj Töyrä, Juhonpieti 82, 984 91 Pajala
Thure Mikko, Ringvägen 4, Pajala
Henrik Mikko, Backvägen 5, Pajala

Kopia för kännedom

Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm
Riksantikvarieämbetet, 114 84 Stockholm
Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län, 973 24 Luleå
Skogsvårdsstyrelsen i Pajala, Box 3, 984 21 Pajala
Naturskyddsföreningen Norrbottens länsförbund
att. Kerstin Rönnkvist, Bredviksvägen 34, 952 97 Kalix
Norrbottens ornitologiska förening, Box 193, 971 06 Luleå
Pajala kommun, 984 85 Pajala
Sattajärvi sameby, Erik Lehmivaara, Laestadiusvägen 43, 984 31 PAJALA

Skötselplan för Vasikkavuoma naturreservat

---

1. Syfte med säkerställande och skötsel av skyddsobjektet

Syftet med reservatet är att bevara och utveckla de natur- och kulturvärden som är kopplade till slättermyren. Myren ska utgöra ett levande dokument på historisk markanvändning så att människor ska kunna förstå en del av levnadsbetingelserna i övre Tornedalen och myrslätterns utbredda betydelse för hela Norrland. De arter och typiska organismsamhällen som är beroende av myrslätter har här en hemvist.

Syftet ska nås genom att:

- områdets skötsel grundas på den traditionella markanvändningen, dvs. ängsbruk och skötsel av lador
- förutsättningen för att livsmiljöer, växt- och djursamhällen samt arter som är knutna till den representativa och välhävda slättermyren ska kunna finnas kvar, ska vara god
- kulturhistoriska spår och lämningar ska synas som en del i dagens markanvändning

2. Beskrivning av skyddsobjektet

2.1 Administrativa data

Objektnamn	Vasikkavuoma
Objektnummer	
Skyddsform	Naturreservat
Län	Norrbotten
Kommun	Pajala
Församling	Pajala
Areal	205 ha

Fastigheter	Pajala 2:3, 10:7, 10:8, 10:6, 10:5, 10:4, 8:4, 8:5, 8:6, och 4:1 samt Juhonpieti 2:3. 1:14, 1:16, 1:13, 1:31, 1:11, 1:18, 2:5, 2:6 och 2:7
Lägesbeskrivning	Myren är belägen alldeles söder om Juhonpieti och Erkheikki byar utanför Pajala
Karta	Ekonomiska kartan 782 42 och 782 44
Markägarkategori	Privat
Förvaltare	Länsstyrelsen i Norrbottens län
Markslag och naturtyper (ha):	Hela reservatet, vars areal är 205 ha. utgörs av äng. Hela arealen är slåttermyr
Landskapselement Lador	72 stycken
Prioriterade intresseaspekter: Kulturmiljövärden Markslag Organismsamhällen Arter Friluftsliv	Markanvändning, lador, slåtterkoja Äng Sjöfräken-, vattenklöver- strängstarrsamhället samt fågellivet Myrbräcka, dvärgtranbär, nordspira, lappnycklar, blodnycklar, myrstarr, sumparv, grönbena, sångsvan Fågeltorn, spänger, vindskydd och eldplatser

2.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Vasikkavuoma hör till byarna Juhonpieti, Erkheikki och Pajala. Ingen vet exakt när slåtter togs upp på myren, men det finns inristningar på väggen i en slåtterkoja vid myren från 1811. De som först bosatte sig i myrens närhet var en familj från Finland som etablerade sig i Autio på 1600-talet. Troligen startade myrslåttern någon gång under 1700-talet. Myren finns upptagen som äng på kartorna från Laga skifte 1880.

Slåttern låg nere från 1950-talet fram till 1980-talet. Då återupptogs slåtter på knappt tio ha för utfodring av renar. 1996 röjdes ca 80 ha på den delen av myren som tillhör Juhonpieti och idag slås totalt 40 ha varje år. 1998 togs beslut om ytterligare restaureringsinsatser varav 18 ha av Pajala bys mark och ytterligare 19 ha på Juhonpietis byamark. Restaureringsarbetet pågår.

2.3 Biologiska och kulturhistoriska intresseaspekter

På myren finns ett 70-tal timrade lador som restaurerades på 1980-talet. Genom hela Vasikkavuoma rinner en bäck, Vasikkajoki, från sydost mot nordväst som senare rinner ut i Liviöjoki.

Marken närmast bäcken är våt och domineras av strängstarr, vattenklöver och sjöfräken. Det var sjöfräken som man främst ville ha i fodret till kreaturen och så är det fortfarande idag när höet används till utfodring av renar. Även längs myrkanterna

växer sjöfräken, men även risväxter som t ex rosling. Här är vegetationen mindre frodig och snarare fuktig än våt. Av rödlistade växter som finns på myren kan nämnas myrbräcka och myrstarr. Andra intressanta arter som förekommer är ängsnycklar, dvärgtranbär, lappnycklar, blodnycklar, sumparv och nordspira. Myren utgör en viktig rast- och häcklokal för änder, gäss, vadare, rovfåglar, ugglor och sångsvan.

På Laga skiftes kartan finns hägnader och sex lador. Det finns flera slåtterkojor i anslutning till myren. En av dem har, enligt flera markägare, tidigare legat ute på myren. Hägnadssystemet på kartan inramar inte myren i sin helhet, utan gårdesgårdarna står där djuren var som mest benägna att gå ut och beta av fodret.

I anslutning till myren finns även en slåtterkoja som härrör från 1800-talets början, kanske ännu tidigare.

Det är lite osäkert hur myren har skötts ifråga om vattenregleringar som var vanliga i Norrland, s.k. damm- och silängar. Troligen har varje markägare skött sitt skifte på sitt sätt. Något utpräglat damm- eller silängsbruk verkar inte ha förekommit. Där emot har vissa markägare provat sig fram med små sildiken och dämmen.

2.4 Intressen för allmänheten

Det finns ett stort intresse från allmänheten för slåttermyren, både från närområdet men även från utlandet. Vi tror att Vasikkavuoma är den i dag största sammanhängande hävdade slåttermyr som finns i Norden. Tidigare var den här naturtypen mycket vanlig i norra Europa. Majoriteten av länets medelålders invånare minns än idag sina barndomssomrar ute på slåttermyrar. Vissa med nostalgi, andra med mindre entusiasm. Men när slåtterteknik, hässjning och tillverkning av liar börjar diskuteras blir de flesta berörda.

3. Indelning i skötselområden

Hela reservatet utgörs av ett och samma markslag; äng. Även naturtypen är enhetlig; slåttermyr. Därför utgör hela reservatet *ett* skötselområde inom vilket samma skötsel ska eftersträvas.

4 Mål och föreskrifter för skötselområden

Länsstyrelsen avser att upphandla skötseln i reservatet. Det är viktigt att skötseln utförs av lokala initiativtagare och människor med lokal förankring.

4.1 Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

- Ladorna på myren finns kvar i gott skick och underhålls med traditionella material och metoder.
- Sjöfräken-, vattenklöver- och strängstarrsamhället har en utbredning av minst 50 ha och växtsamhällets sammansättning bevaras eller utvecklas.
- Storspov och grönbena som häckar på myren får i snitt ut minst två flygga ungar per par och år.
- Minst 20 ha hävdas varje år genom slätter med lie.

4.2 Skötsel och föreskrifter för skötsel

Ängsbruk

- Minst 65 ha hävdas genom med lie eller knivslätterbalk varje år.
- Minst 20 ha hävdas med lie.
- Hela reservatet hålls fritt från igenväxningsvegetation (på sikt, se restaurering 3).
- På sikt hävdas 205 ha årligen genom slätter om restaurering 3 genomförs.

Skötsel och underhåll av lador

- Vid åtgärder på lador och slätterkojor använda traditionella material och metoder.
- Ladorna besiktas vid syn vartannat år då åtgärdsbehoven noteras.
- Vid behov lyfts ladorna, ladorna ska ligga på bäråsar av barkat rundtimmer.
- Rötade stockvarv ska ersättas med friskt, bilat timmer, motorsåg får inte användas för att bearbeta virket.
- Taken ska vara brädtak. Taksprånget får inte dras ut längre än de gamla taken.
- Ladorna får inte målas eller på annat sätt ytbehandlas. Det gäller även taken.
- Vid restaureringsinsatser ska trasiga detaljer ersättas av nya som är av samma material och utformning som det som tas bort.

4.3 Restaureringsplan

Restaurering 1

De lador som är i dåligt skick behöver restaureras. Arbetet ska planeras och utföras i samråd med länsstyrelsen.

Restaurering 2

Vid fågeltornet står den gamla slätterkojan. Den är restaurerad med ett tak av korrigerad plåt. Taket behöver bytas ut mot ett mer passande, dvs. motsvarande det tak som fanns innan plåttaket lades på. Det kan även bli aktuellt att flytta kojans till ursprungligt läge som är ute i myren utanför fågeltornet. Åtgärderna ska ske i samråda med länsstyrelsen.

Restaurering 3

Den delen av myren som tillhör Pajala by ska, beroende på ekonomiska förutsättningar och lokalt engagemang, restaureras så att hela reservatet på lång sikt erhåller traditionell ängsskötsel. De åtgärder som ska genomföras är:

1. buskar och igenväxningsvegetation ska röjas
2. Vasikkajoki ska rensas från igenväxning

Slätter med lie eller knivslätterbalk upptas efter att åtgärderna under punkterna 1 och 2 genomförts.

5. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Vem	Prioritet	Finans
Ängsbruk	Årligen	All mark med stöd	Brukare samt MEJA	1	Miljöstöd
Restaurering 1	1999-2001	Hela reservatet	Brukare/MEJA	2	KOLA
Restaurering 2	1999-2000	Slätterkoja	Brukare/MEJA	2	KOLA
Restaurering 3	År 2000-2005	Hela reservatet	Lokala initiativtagare	3	Vårdanslag/miljöstöd
Tillsyn av skötsel	Årlig	Hela reservatet	MEJA samt Länsstyrelsen	1	Vårdanslag
Uppföljning av kvalitetsmål	Var 5-10e år	Hela reservatet	Länsstyrelsen	1	Vårdanslag
Tillsyn av föreskrifter	Årlig	Hela reservatet	MEJA samt Länsstyrelsen	1	Vårdanslag

6. Friluftsliv och turism

Syfte

Syfte med friluftslivet och turismen vid Vasikkavuoma är två. Dels att allmänheten får lära sig om myrslätter och de natur- och kulturvärden som finns vid en slättermyr. Dels att turismen och besöksnäringen ska komma lokalbefolkningen till del.

Restriktioner

Turismen får inte medföra förstörelse eller slitage på de natur- och kulturvärden som finns i reservatet. Därför måste massturism styras till befintliga anläggningar och spänger. Det finns dock ingen motsättning mot att enstaka besökare vandrar fritt och kanske även medverkar i slätterarbetet.

Information

För att besökare ska hitta till platsen ska skyltar till reservatet placeras vid infarterna till Erkheikki och Juhonpieti från väg 400. Därefter ska reservatet skyltas vid varje avtagsväg fram till parkeringsplatsen som ligger söder om myren. Vid campingen vid infarten till Juhonpieti ska finnas en informationsskylt.

Vid parkeringsplatsen söder om myren ska en mindre informationstavla finnas samt en vägvisare som visar stigen ner till myren. Vid rastplatsen nere vid fågeltornet ska den huvudsakliga informationen finnas i form av en stor informationsskylt.

Det ska även finnas möjlighet att sätta upp små informationsskyltar vid t ex stigar och spänger men ute på själva myren ska inga skyltar finnas.

En informationsbroschyr om Vasikkavuoma finns nyligen framtagen.

Anläggningar

Vid den sydvästra myrkanten finns vindskydd, fågeltorn, eldstäder samt toalett. Där ligger även den gamla slätterkojan. Anläggningarna kommer att fylla en viktig funktion för besökare. Underhållningsansvarig för anläggningarna är Pajala kommun.

Vid skogsvägen som går söder om reservatet ligger en parkeringsplats som bör utnyttjas för besökare samt för information. Från parkeringsplatsen ner till reservatet går en stig genom tallskog.

Vägen från allmän väg och fram till reservatet ska upprustas initialt.

Skogsvårdsstyrelsen har ett avtal med ägaren till marken där rastplatsen, stigen samt parkeringsplatsen finns så att de här anläggningarna kan nyttjas.

7. Tillsyn, dokumentation och uppföljning

7.1 Årlig dokumentation av skötselåtgärder

Varje år ska anteckningar göras över tidpunkt för slåtter. Vid restaureringsinsatser ska anteckningar göras om utförda åtgärder. Dokumentationen utförs av brukarna. Avrapportering sker till årligen till länsstyrelsen.

7.2 Uppföljning av skötselmål

Uppföljning av skötselmålen utförs av brukaren. Sammanställning görs av den som efter avtal med länsstyrelsen ansvarar för skötseln. Årlig avrapportering till länsstyrelsen.

7.3 Uppföljning av kvalitetsmål

Uppföljningen utförs av länsstyrelsen vart femte år. Fasta provrutor finns för uppföljning av prioriterade växtsamhällen och grunddokumentation utfördes 1998.

Utbredningen av prioriterade växtsamhällen karteras vart tionde år.

Häckningsframgången för prioriterade fåglar följs inledningsvis upp vart femte år, senare vart tionde år.

7.4 Uppföljning av kostnader

Görs årligen av den som enligt avtal ansvarar för skötseln. Avrapportering sker årligen till länsstyrelsen.

8. Kostnader och finansiering

Åtgärd	Finansiering
Upprustning av väg	KOLA/Vårdanslag
Utmärkande av reservatets gränser	Vårdanslag
Vägskyltar	Vårdanslag
Informationsskyltar	Vårdanslag
Årlig ängsskötsel	Miljöstöd
Restaurering av byggnader (restaure- ring 1 och 2)	KOLA/Vårdanslag
Restaurering av mark (restaurering 3)	Miljöstöd/KOLA/ Vårdanslag
Uppföljning och dokumentation	Vårdanslag

NATURRESERVAT VASIKKAVUOMA

PAJALA KOMMUN

Skala 1:20 000

Kartblad 28M NV

